Међу Лужичким Србима.

— Од Савке Суботићке. —

(Наставак.)

И жене се и дјевојке повезују, у сваком крају друкчије, а по повезу се и разликује дјевојка од жене. Он им је најљепши украс главе, врло фантастичан и живописан. Жене су потпуно очувале своје народно одијело које је живописно и у складним бојама шарано. Али од домаћих рукотворина нема на њима готово ни трага; све је фабричко. Од домаћих везова и других женских рукотворина налазе се трагови само у музеуму, који се чува у народном дому.

Народно се одијело код мушких готово са свим изгубило; они се носе као и остали Нијемци у њиховим крајевима. — Лужички су Срби људи необично развијени, стасити, и њих је још Фридрих Вељем најрадије узимао за гардисте. Жене су им понајвише смеђе, лијепе, њежне и сразмјерно ситне. Имају мале руке и ноге, и одликују се карактеристиком српскога типа. Кад сам запитала једну имућну ратарку откуда јој тако њежне и чисте руке и лице, кад ради у пољу, одговорила ми је: да она и све њене друге, послије свакога рада, перу руке у сурутки и чисте нокте четкицом. У вече, прије спавања, очешља косу и умије се сва у сурутки. О каквом бјелилу и руменилу код њих ни помена нема, па отуда и изгледају тако свјеже. Чули смо још и то, да тамо свака велика дјевојка добије од оца бар по једну краву, око које се сама брине, сама музе и тимари. Сву добит отуда даје на приплод и чува за себе као мираз.

Прије но што завршим причати о нашој браћи у Саксонској, морам напоменути још једну врло карактеристичну ствар, што сам видјела међу њима. Као што сам раније већ казала, Лужичких Срба има и католика и протестаната, који се међу собом лијепо слажу. Ипак сам се изненадила, кад сам нашла у Будишину и околини на цркве, уздуж подијељене гвозденим шипкама (гитером), те се у једном одјељењу служи римокаголичка служба, а у другом протестанска, разумије се, свака у друго доба.

Како се ти људи знају лако сложити и спомоћи, а колико би то тешко било код нас! У опште, Срби се у Саксонској крећу доста слободно, па су боље одржали и очували своју културу. Код њих је богослужење, предика и настава у основној школи на народном језику, док је све то забрањено Србима у Пруској. У Саксонској сваки смије отворено рећи да је Србин. Овом приликом испричаћу и један занимљив случај што ми се десио.

У Будишину запитам (на њемачком) једнога дјечка, пред неком лијепом кућом, каква је то зграда? И он ми лијепо, њемачки, одговори да је то кућа једнога Србина. На то ја њему:

— А ви сте, јамачно, Нијемац?

— О, не! одговори дјечко чисто увриједјен, ја сам прави Србин.

— То ми је врло мило, јер сам и ја Српкиња.

Али кад дјечко поче српски говорити, нађем се ја у шкрипцу, пошто сам врло слабо разумијевала његов говор. Моја сапутница извуче ме из неприлике, јер се могаше с њим лакше објаснити. Она је знала врло добро пољски и рече ми да се њихов језик највише приближује пољском, те га отуда боље и разумије. Кад смо довршили своје разгледање Будишина и околине, приредисмо заједнички ручак у гостионици »Гуде«, у част нашега љубазног путовође, г. Ј. Шевчика. Домаћин гостионице, ватрени Србин, спремио нам је све, не може бити боље. Он нам је још причао како су их лани обрадовали изасланици »Матице Српске«, а особито им бјеше мило што су у њиховом друштву биле и госпођа Д. М. Савића и његова ћерка, те су тако имали прилике да познаду и наше Српкиње из доњих крајева. За ручком сам напила здравицу врлом родољубу, г. Шевчику, и захваливши се на његовом труду и љубазности нагласила сам како велики значај има овај нов »Српски Дом« нашег братског народа, и да највећи дио заслуге зато припада г. Ј. Шевчику, првоме међу првацима и родољубима свога народа. Г. Шевчик, у одговору на моју здравицу, пошто се изразио врло похвално о пажњи, коју су им Срби указали при освећењу њихова дома, рече да би велика срећа била, кад бисмо се могли чешће састајати и братски поразговарати, те би им и крила порасла и могли би се тако спасти у овом мору туђинства.

Послије овога отишли смо у варош Герлиц, на земаљску изложбу, и овом ћу приликом напоменути само то, да смо на тој изложби наишли на многе словенске називе и многа словенска имена, знак да је и на овом крају некада словенска ријеч господарила.

Пошто смо тако обишли доста велики дио Лужичких Срба, што живе у Саксонској, кренемо се у Спревску прашуму, у Бург (Борковн), близу Берлина, а о том крају Пруске, гдје живе наша браћа, мислим, требало би нарочито да рекнем коју више.

Спре шума, кроз коју тече ријека Спрева, пространа око пет квадрат. миља, равна, дугачка, са малим удубљењима као ливаде, налази се јужно од Котбуса, гдје је некада била долина Прамског језера, чији се остаци и сада налазе.

У прастаро доба језеро, доцније огромна прашума, бијаше, по мишљењу старих историчара, предјео Спре шуме, који у вријеме Цезара, Плинија и Тацита покриваше велики дио германске земље сјеверно од Дунава. Име »Спре шума« налазимо први пут у једноме латинском извору, што га је издао, год. 1328., опат Дитрих од Добрилуга, гдје стоји: nostrae silue que dicitur spree-wald. Окружна варош Либенау, која лежи на најужем крају ријечне долине, дијели овај простор на горњу Спре шуму ($3^1/_2$ □ миље велика, 28 км. дугачка, 11 км. широка) и доњу Спре шуму ($1^1/_2$ □ миља велика 15 км. дугачка и 5.5 км. највеће ширине).

У горњој Спре-шуми дијели се Спрева и њена притока Марксе у стотине кракова који, већином, имају словенска имена. Предјео Спре шуме, са својим дивним селима, најоригиналнији је крај Њемачке, не само по природним ријеткостима и љепотама што нам у изобиљу пружа ова земља, већ и по животу, обичајима и језику народа што у њој живи. Познати научењак, проф. Рудолф Вирхов, који се врло често и радо бавио у Спре-шуми, рекао је да се ниједан крај Њемачке не може сравнити са Спре шумом, која сада чини утисак једнога великог, добро уређеног парка. Разумије се да има још и прилично великог дијела шуме који се мора сјекиром раскрчити, али су ипак сви ти крајеви пуни чари, да их сваке године походе хиљадама туриста.

(Свршиће се.)